

''Belast met vijf stuivers en vier penningen landsfloeren...''

Iets over de levensloop van de bewoners van 'eene heerenhuizinge met erf en tuin cum annexis' te Buitenpost

Door Dirk Reinder Wildeboer te Buitenpost
Secretaris van de stichting oud-Achtkarspelen.

Tel. 0511-541920, e-mail d.r.wildeboer@hetnet.nl

Wanneer de stenen van de in 1868 gebouwde woning aan de Stationsstraat 19 te Buitenpost konden spreken, viel er heel wat te vertellen. We hebben hier te maken met het voormalige doktershuis, waar tot 1998 wijlen de huisarts H. Venema heeft gewoond.

In 1935 bestond het Groene Kruis 25 jaar en bij die gelegenheid werd er een bazar gehouden. De leden van het jubileumcomité, bekende inwoners van Buitenpost, kwamen op de foto, waaronder dokter Hyltje Ynzonides (achteraan uiterst rechts). In het comité zaten verder onder andere de heren Walke IJlstra, penningmeester, dominee De Vries, voorzitter en burgemeester P. Eringa met echtgenote.

Eerste bewoners

Het was in de late herfst van het jaar 1868 dat de toen nog jonge huisarts Sytze Greidanus (1843-1914) met zijn vrouw Jitske Kuipers het pas gebouwde huis betrokken. Het gezin zou hier negen jaren blijven wonen. In 1877 vond vertrek plaats naar Baarn, waar Greidanus hofarts werd. Wie meer wil weten over deze dokter, zijn vrouw, die afkomstig was uit Buitenpost haar familie en het doktershuis met omgeving, wordt verwezen naar de artikelen in deze krant d.d. 15 maart en 19 april 2000. Deze bijdragen zijn ook opgenomen in het boek 'Historisch Allerlei', deel 2, uitgegeven door de Stichting Oud-Achtkarspelen.

Gerben Ynzonides

Deze arts, de opvolger van Sytze Greidanus, kwam met zijn gezin in 1877 van Veenklooster naar Buitenpost en kocht het huis voor f9000,-. Zijn kinderen, twee dochters en een zoon werden geboren in de periode 1876 tot en met 1878. Gerben Ynzonides was gehuwd met Simontje Leeman, die stierf op 4 september 1899, nog maar 46 jaar oud. Na haar overlijden (het echtpaar was in gemeenschap van goederen getrouwd), was er in verband met de nalatenschap een boedelscheiding nodig en werd een inventaris opgemaakt. Dit hield in dat een notaris de inboedel van het huis ter plekke kwam opnemen. Men hield een rondgang door de woning en niet alleen het meubilair, maar ook zaken van geringe waarde, zoals vier stoofjes met een geschatte waarde van in totaal f1,50 werden genoteerd. Verder waren uiteraard van belang alle bezittingen en de vorderingen en schulden. In de notariële akte valt ook te lezen welke vertrekken er in die tijd in het doktershuis waren. Hierna volgt een opsomming en worden ook bepaalde zaken vermeld, die op waarde werden geschat.

- In de noorderkamer, onder andere ronde tafel met ingelegd blad en kleed, canapé, pendule,

vulkachel, zes stoelen en twee fauteuils en een trapnaaimachine.

- In de zuierkamer, onder andere: spiegelkast, spiegel met kroon, leuningstoel, vier stel gordijnen en overgordijnen.

- Na de boven-studeerkamer en de middelkamer komen we op de zolder en de zuiderzolder. Op deze zolders was onder andere te vinden: vleesvat, rookvlees, spek, appels en peren, twee wiegen en een kamerscherm.

- Na de tuinkamer gaan we naar de kelder, hier zien we onder andere zes kisten met aardappelen, de apotheek met medicijnen, gereedschappen met toebehoren, geschat op f100,-.

- In de spreekkamer, onder andere schrijfbureau, vier stoelen en een vloerkleed.

- In de wachtkamer, onder andere vijf stoelen en twee stellen paardentuig.

- Na het wagenhuis en de zolder daarvan komen op het erf, daar treffen we aan onder andere: drie linnenrekken, kippenvoer en 25 kippen, karn, koperen goteling, emmers, een vet varken en twee magere varkens, verder nog een cokespot en een tuinbank.

"Gouden- en zilveren werken"

Onder deze rubriek in de akte werden alle sieraden en andere luxe voorwerpen opgesomd, waarvan een grote hoeveelheid aanwezig waren. Deze werden allemaal vermeld en om ze op waarde te schatten had de notaris een deskundige, C. Ydema van Dokkum, ingeschakeld. Het meest kostbare was een gouden oorijzer, geschat op f150,-. Andere voorwerpen: een juwelen ring (f30,-), beschuitstolp (f10,-), een kerkboek met gouden haken (f20,-) en veel tafelzilver. De indruk bestaat dat hier een groot aantal erfstukken bij waren.

Onroerende goederen

Behalve zijn woonhuis aan de Stationsstraat had de arts nog andere bezittingen. In 1880 had

hij voor zijn koetsier een huis met wagenhuis laten bouwen aan de Jeltigalaan (nu nr. 58). Dit was het eerste huis aan deze straat. Verder had hij in bezit een boerderij onder Buitenpost, met een veestapel, zoals twee kalvekoeien, twee paarden, twee melkeschappen, vijf lammeren, drie kalveren en een kalfrier. Verder werd hier onder andere aangetroffen: een tentwagen, kruiwagen, hooiwagen, paardentuig en een partij hooi, geschat op f360,-. Andere eigendommen waren: een herenhuis te Welsrijp, perceel bouwland en vijf percelen weiland, die onder andere lagen onder Buitenpost, Oostrum en Hiaure.

Klantenkring

De patiënten van dokter Gerben Ynzonides woonden niet alleen in Buitenpost, maar in de wijde omtrek, zoals in Kooستيرille, Veenklooster, Surhuisterveen, Kollum, Engwierum, Twijzel, Augustinusga, Gerkesklooster, Eestrum, Kollumerzwaag, Zwaagwesteinde, Twijzelerheide en Drogeham. Op de datum, waarop de inventarisatie werd opgemaakt, waren er 32 patiënten die hun rekening nog moesten betalen. De nog te betalen bedragen werden pro memorie in de akte opgeschreven, omdat deze 'vorderingen wegens het vermoedelijk onvermogen' twijfelachtig waren. Waarschijnlijk waren destijds veel mensen te arm om een dokter te betalen. Toch ging het niet allemaal om

kleine vordering, er waren er bij van f144,-, f122,-, f103,- en f73,-. Uiteraard waren dit uitzonderingen, want het merendeel betaalde wel. Deze vorderingen werden geschat op f5805,40. Men verwachtte dus dat deze patiënten wel voor de doktershulp en de geleverde medicijnen hun rekeningen zouden voldoen.

Geld uitlenen

In de akte kunnen we lezen dat deze arts er nog 'een tweede tak' bij had: hij leende ook geldbedragen aan zijn patiënten uit. Hierdoor waren er nogal wat vorderingen op een flink aantal personen, waarvan er twee soorten waren, te weten gewone en dubieuze. Laten we beginnen met de geldleningen, waarvan werd verwacht dat ze te zijner tijd werden afgelost en de betaling van de rente tegen twee, vier of zes procent wel binnenkwam. Dit betrof negen personen en het ging om bedragen tussen de f50,- en f152,-. Het aantal 'dubieuze vorderingen, wegens onvermogen van de debiteur' bedroeg vijf. Hiervan was de hoogste een bedrag van f400,- opeen bekende schoolmeester uit die tijd, wonende te Kootstertille. Ook had hij nimmer de rente betaald, wat eveneens gold voor de overige schuldenaren, die bedragen hadden geleend van f70,-, f80,- en f100,-.

Hyltje Ynzonides

Deze persoon, geboren in 1878, zal waarschijnlijk omstreeks 1907 zijn vader Gerben Ynzonides hebben opgevolgd, die in 1913 op 65-jarige leeftijd kwam te overlijden. Op 29 april 1912 werd aan Hyltje Ynzonides een nummerbewijs voor zijn eerste auto uitgereikt. In die tijd kwamen de eerste auto's op de weg en de huisdokters waren vaak de eerste bezitters op een dorp. In het gemeente-archief van Achterkarspelen is nog de tekst van een aan hem door de burgemeester geschreven brief aanwezig. Hij werd ernstig gewaarschuwd om niet weer te snel door de bebouwde kom te rijden. Er waren bij de gemeente klachten hierover binnengekomen. Dokter Hyltje kocht op 2 april 1914 'in de herberg van de weduwe Bolling te Buitenpost een kampje weiland ten noorden van zijn huizinge'. De prijs was f2900,-, de oppervlakte ruim 51 are en de verkopers waren de erven van mevrouw E. Kuiper-Romein. Eén van deze erfgenamen, al eerder in dit artikel genoemd, was 'mevrouw Jitske Kuipers, zonder beroep, echtgenote van - en bijgestaan door den heer

Doctor Sytze Greidanus, hofarts, tezamen wonende te Baarn''. Op dit terrein (dus naast het doktershuis) liet Hyltje Ynzonides in 1926 een huis bouwen, nu bekend als 'Het behouden huis'. Na het beëindigen van zijn praktijk in 1930 en ook de vier jaren daarvoor, woonde hij hier met zijn gezin.

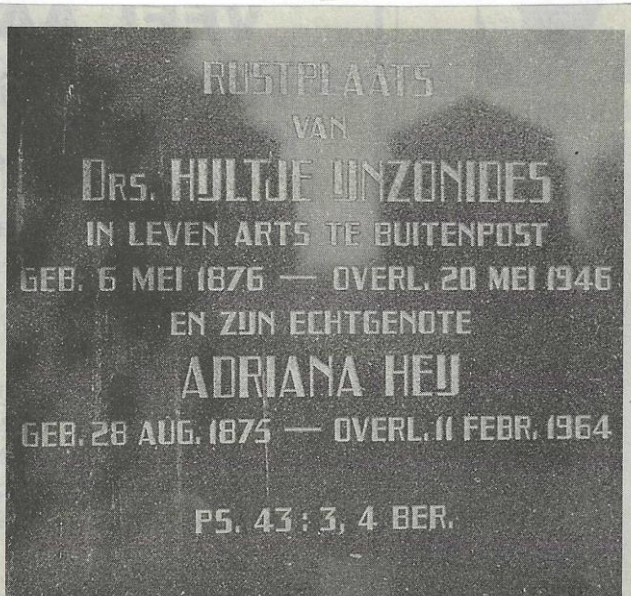
Ynze de Jager

Deze arts bleef van 1930 tot 1935. Op 12 februari 1935 kwam de Kollumer Courant met het volgende bericht: 'Buitenpost. Onze plaatselijke geneesheer dr. Y. de Jager, heeft zijn praktijk gedeeltelijk verkocht aan dr. Van der Kamp te 's-Gravenhage. Dr. de Jager is voornemens zich te Augustinusga te vestigen en aldaar zijn praktijk voor te zetten''.

Bij de verkoop van het huis en de praktijk aan zijn opvolger Van der Kam werd in de akte een bepaling opgenomen in die zin dat de grens tussen de dokterspraktijken van Buitenpost en Augustinusga het Kolonelsdiep was. Hiermee werd dus voorkomen dat de Jager zijn oude patiënten ten noorden van dit kanaal bleef houden, waardoor Van der Kam schade zou lijden. In de koopakte kunnen we verder lezen dat de verkoopprijs van het huis f8000,- was en die van de praktijk f7750,-. Ook vinden we de volgende clausule in de koopakte: 'De Jager moet zijn opvolger Van der Kam, overal waar dit te pas geeft, bij zijn patiënten aanbevelen. Hij moet zijn opvolger introduceren bij patiënten, waar dit nodig schijnt en inzage van de boeken geven, voorzover deze op de praktijk betrekking hebben''..

Piet van der Kam

Van 1935 tot 1946 (in dit tijdvak vielen de oorlogsjaren) was Van der Kam huisarts in Buitenpost. Al vroeg in de bezetting nam hij deel aan het verzetswerk. De arts had onder andere contact met Wim Speelman van het toen nog illegale blad 'Trouw'. Speelman kwam ook vaak naar Buitenpost en zo werd de dokterswoning aan de Stationsstraat al spoedig een doorgangshuis voor door de bezetter gezochte personen. Meerdere malen kwam deze figureren per trein in Buitenpost aan, met een herkenningsteken een krant in hun jaszak. Jan Sevinga ving ze dan op en fietste met hen naar het onderduikadres. In de winter van 1943 kreeg Van der Kam het bericht, dat zijn naam genoemd was tijdens een verhoor in de gevangenis van Groningen. Hierna ging hij twee weken onderduiken. Net toen hij weer thuis kwam, kwam er huiszoeking. Gelukkig wist hij op tijd zijn schuilplaats te bereiken. Er werd niets belastends gevonden. Toch werd alles verzegeld, zelfs de kamer die toegang gaf tot zijn schuilplaats. Enkele uren na de huiszoeking dook hij weer onder. Nadat de politie enkele weken later de verzegeling verbrak, begon de huisarts weer met zijn werk. Alles verliep rustig tot eind mei 1944. Toen werd zijn raam opnieuw genoemd in verband met vervalste papieren en weer ging hij onderduiken. Ruim een week later kwam de S.D. en arresteerde zijn assistent drs. Netelenbos en de kinderopas mej. G. Hagen, die echter na een week weer vrij kwamen. Inmiddels was de gehele dokterswoning leeggehaald, alleen het praktijkgedeelte bleef intact voor de volksgezondheid. Het was

Grafsteen van het echtpaar Ynzonides op de begraafplaats aan de Kuipersweg te Buitenpost. (Foto: D.R. Wildeboer)

nu wel duidelijk dat Buitenpost moest worden verlaten en Van der Kam dook samen met zijn gezin onder in Amersfoort en ging daar met de ondergrondse activiteiten in landelijk verband. Het directe verzetswerk in Buitenpost werd nu voortgezet door de onderwijzer A. Terpstra, die woonde aan de Julianalaan, vlak in de buurt van het doktershuis. Als voorzorg bevond zich onder de vloer van Terpstra's woning een flinke ruimte met een vluchtgang naar de nabijgelegen tuin van dokter Van der Kam. Gelukkig behoeft deze nooit te worden gebruikt.

Philip Koning

Deze arts woonde in het huis aan de Stationsstraat van 1946 tot 1963. Bij een bezoek van koningin Juliana in de jaren vijftig van de vorige eeuw hield hij een toespraak als voorzitter van Plaatselijk Belang. Hierin kwam de volgende zin voor: "Majesteit wij zwemmen hier in Buitenpost in een modderpoel". Hij bedoelde hiermee de zwemgelegenheid in de Buitenpostervaart

in de mieden aan de Oude Dijk. Vele ouderen dorpingen hebben hieraan nog wel een herinnering.

Johan Veldhuis

Van 1963 tot 1969 was deze huisdokter de bewoner. Hierna volgde emigratie naar Zuid-Afrika.

Harmannus Venema

Van 1969 tot zijn overlijden in 1998 woonde dokter Venema aan de Stationsstraat. Zijn graf is te vinden bij het kerkje van Augsbuurt. Op de grafsteen staat vermeld: "Hier rust onze vader Harry Venema * 22-12-1937, overleden 1-9-1998. Friese platelanddokter".

Tenslotte

Sedert de zomer van 2006 wonen Jacob Jan Hamstra en Berendina van Solkema met hun nog drie kleine kinderen in het voormalige doktershuis. De traditie wordt op een bepaalde manier voortgezet, want mevrouw Van Solkema zit in de maatschap van apothekers te Buitenpost en Hamstra is mo-

menteel arts in opleiding, nadat hij al een al een apothekersstudie heeft afgerond.

Bronnen:

J. Keizer "En verpletterd wordt het juk: uitg. drukkerij Spa, Buitenpost 1980.
Tresoar, Leeuwarden (notarieel archief).

Dit was een publicatie namens de Stichting Oud-Achtcarspelen.

Artikelen zijn verkrijgbaar

Misschien wist u het nog niet, maar de in deze reeks verschenen publicaties zijn in druk verschenen boeken gebundeld. Tot nu toe zijn zes delen van 'Historisch Allerlei' verschenen, die voorlopig voor belangstellenden zijn verkrijgbaar zijn. Kosten 5 euro per exemplaar. De opbrengst is ten bate van de Stichting Oud-Achtcarspelen, die de historie van de eigen regio op deze manier wil promoten. Mocht u belangstelling hebben, dan kunt u bellen: 0511-541920 (Wildeboer).

De Stationsstraat in oude tijden met aan de linkerkant een bijgebouw van 'De Roskam'.

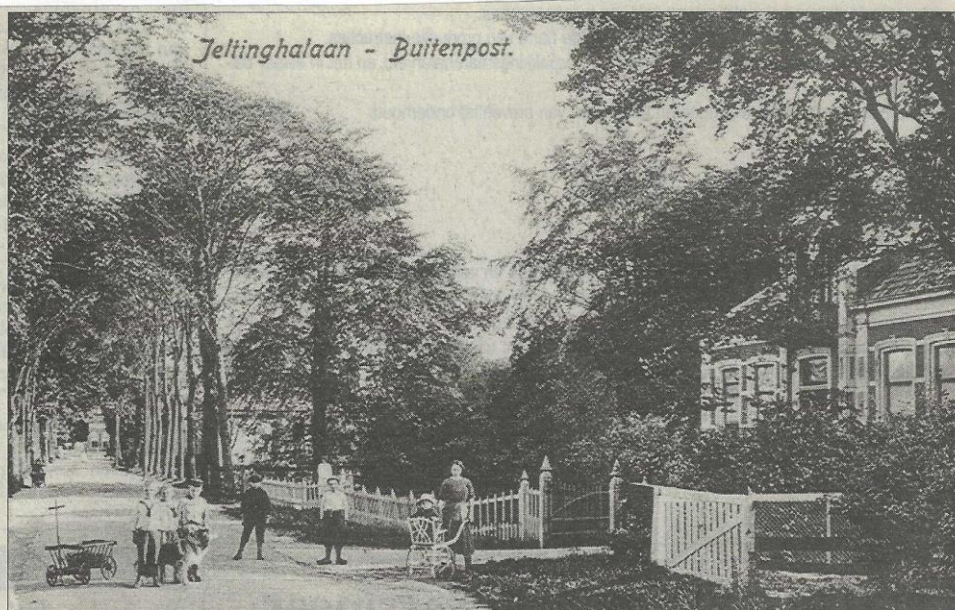

Foto van het doktershuis aan de Stationsstraat en omgeving omstreeks 1925. In het midden: misschien een dienstbode van dokter Ynzonides met één van de kinderen in de wandelwagen.

**Recente opname van de voormalige dokterswoning, Stationsstraat 19, Buitenpost.
(Foto: D.R. Wildeboer)**

